

Īsa mākslas un dizaina vēsture 20.–21. gadsimtā

- 01** Bauhaus kustība un Internacionālais Modernisms (1919–1960)
- 02** Sirreālisms un abstraktais ekspresionisms (1930–1960)
- 03** Popmāksla un popdizains kosmosa laikmetā (1955–1970)
- 04** Minimālisms un Brutālisms (1950–1980)
- 05** Konceptuālais un Radikālais Dizains un māksla (1965–1980)
- 06** Ielu māksla, Graffiti, Feministiskās mākslas kustība (1970–1991)
- 07** Postmodernisms Mākslā un Dizainā (1980–2000)
- 08** Instalācija, Performance (1990–mūsdienas)
- 09** Jauno mediju māksla (1990–mūsdienas)
- 10** Globālā Laikmetīgā Māksla un Dizains (2000–mūsdienas)

ISA MĀKSL UN DIZAN VESTU 20 – 21

Popmāksla un popdizains kosmosa laikmetā (1955–1970)

"VISLABĀKAIS ATTĒLĀ IR TAS, KA TAS NEKAD
NEMAINĀS, PAT JA TO DARA CILVĒKI.""

Endijs Vorhols

Popmāksla un popdizains kosmosa laikmetā

(1930–1960)

**Līdzfinansē
Eiropas Savienība**

LIEPĀJAS MŪZIKAS,
MĀKSLAS un DIZAINA
VIDUSSKOLA

SUPŠ:UH

Materiāli tapuši Erasmus+ maza mēroga partnerības projekta "EmpowerED: Fostering Employability, Cultural Understanding, and Digital Resilience in VET Education" Nr. 2023-2-LV01-KA210-VET-000178458 ietvaros. Projekts īstenots no 1.04.2024. līdz 31.03.2026. Projektu koordinē MIKC "Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskola" (Latvija) un projekta partneris ir Uherske Hradišete mākslas skola no Čehijas (Střední umělecko průmyslová škola Uherské Hradiště), kopējais projekta budžets ir 60 000 eiro.

Saturs

Popmāksla un popdizains kosmosa laikmetā (1955–1970) 8

Popmākslas galvenās personības 9

Endijs Vorhols (1982–1987) 9

Džeimss Rozenkvists (*James Rosenquist*, 1933–2017) 9

Rojs Lihtenšteins (1923–1997) 10

Ričards Hamiltons (*Richard Hamilton*, 1922–2011) 10

Klāss Oldenburgs (1929–2022) 10

Toms Veselmans (*Tom Wesselmann*, 1931–2004) 11

Pīters Bleiks (*Peter Blake*, dz. 1932) 11

Jajoja Kusama (*Yayoi Kusama*, dz. 1929) 12

Popmākslas raksturojums 12

Popmākslas mantojums 13

Klāss Oldenburgs (1929–2022) 13

Agrīnie gadi un izglītība 13

"Veikals" (*The Store*, 1961) 13

Mīkstās skulptūras 13

Monumentālā sabiedriskā māksla 14

Tēmas un mākslinieciskā pieeja 15

Mantojums un ietekme 15

Zīmīgākie darbi 15

Eiropas popmāksla 16

Ričards Hamiltons (Apvienotā Karaliste) 16

Eduardo Paoloci (*Eduardo Paolozzi*, 1924–2005) 16

Pīters Bleiks (*Peter Blake*, dz. 1932) 17

Dereks Bošjērs (*Derek Boshier*, dz. 1937) 17

Polīna Botija (*Pauline Boty*, 1938–1966) 17

Gerhards Rihters (*Gerhard Richter*, dz. 1932) 18

Marsjels Reiss (*Martial Raysse*, dz. 1936) 18

Zigmārs Polke (*Sigmar Polke*, 1941–2010) 19

Dženna Hovorta (*Jann Haworth*, dz. 1942) 19

Nikija de Senfāla (*Niki de Saint Phalle*, 1930–2002) 20

Eiropas popmākslas raksturojums 20

Secinājums21

Čehijas popmāksla.....21

Vēsturiskais konteksts.....21

Galvenie mākslinieki un darbi.....22

Jirži Kolārs (Jiří Kolář, 1914–2002)22

Jirži Načeradskis (Jiří Načeradský, 1939–2014).....23

Karels Neprāšs (Karel Nepraš, 1932–2002)23

Šmidras grupa (Šmidrové)24

Jirži Balcars (Jiří Balcar, 1929–1968).....24

Pavels Brāzda (Pavel Brázda, 1926–2017).....25

Tēmas Čehijas popmākslā.....25

Popmākslas interjera dizains26

Galvenās iezīmes.....26

Slaveni piemēri.....26

Popmākslas grafikas dizains.....27

Galvenās iezīmes.....27

Slaveni piemēri.....28

Popmākslas modes dizains28

Galvenās iezīmes.....29

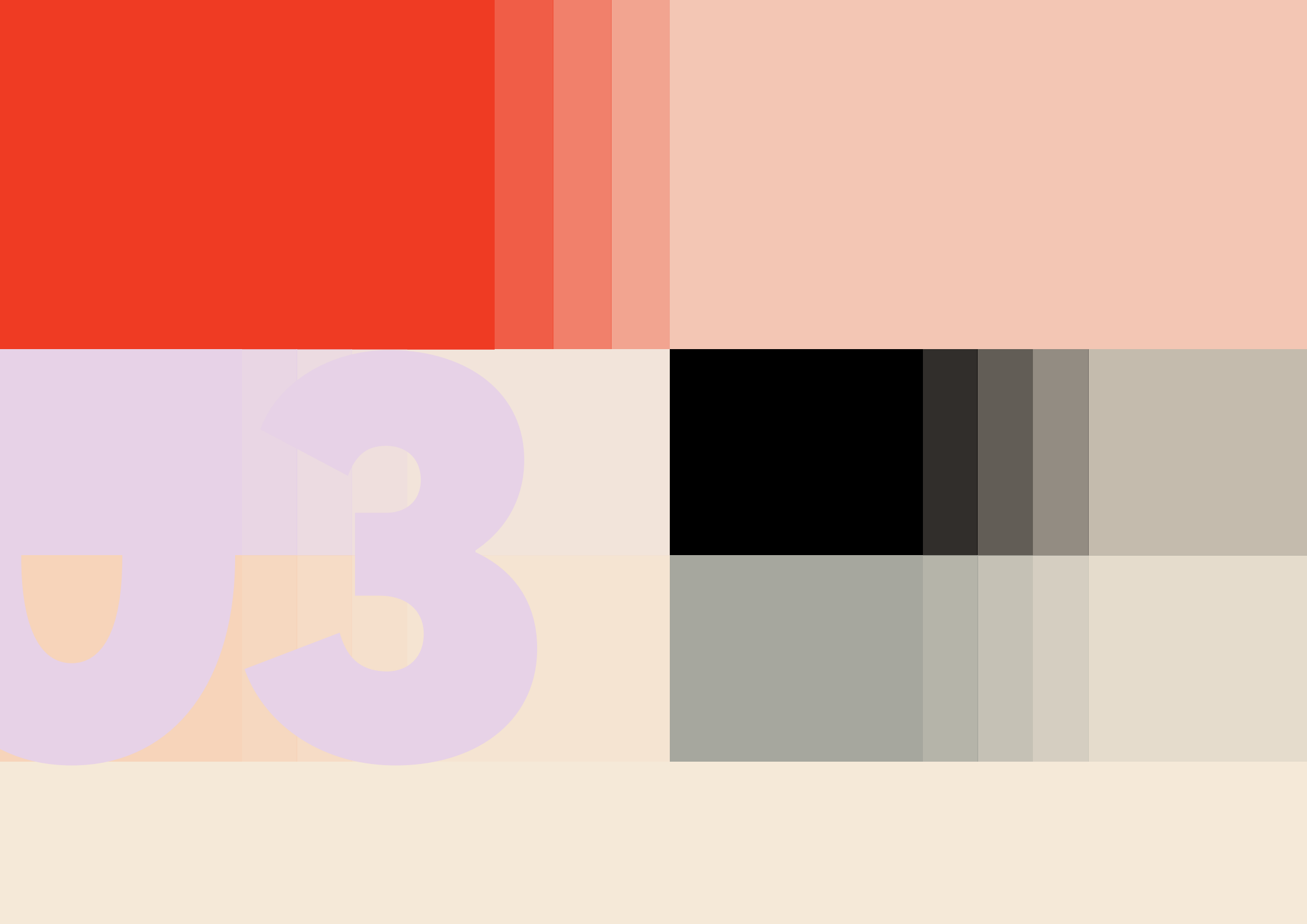
Latvijas popmāksla30

Henrihs Vorkals (1946–2018)30

Atis Ieviņš (dz. 1946)31

Atsauču saraksts.....31

Uzdevumi.....32

Popmāksla un popdizains kosmosa laikmetā (1955–1970)

Popmāksla (dēvē arī par popārtu) radās 20. gadsimta vidū kā reakcija uz tā laika dominējošajām mākslas kustībām, piemēram, abstrakto ekspresionismu, kas akcentēja personīgas emocijas un abstrakciju. Pretstatā tam popmāksla pievērsās populārās kultūras, masu mediju un patērētājsabiedrības radītiem tēliem. Popmāksla likvidēja tradicionālās robežas starp "augsto" mākslu un "zemo" kultūru, afišējot ikdienas priekšmetus, reklāmu un masveidā ražotas preces kā leģitīmus "smalkās mākslas" objektus.

Kustība aizsākās 1950. gados Lielbritānijā, kad mākslinieki, piemēram, Ričards Hamiltons (Richard Hamilton) un Eduardo Pauloci (Eduardo Paolozzi), sāka pētīt patērētāju kultūras un mākslas savstarpējās attiecības. Hamiltona kolāža "Kas tieši padara šodienas mājas tik atšķirīgas, tik pievilcīgas?" (Just What Is It That Makes Today's Homes So Different, So Appealing?, 1956) bieži tiek uzskatīta par vienu no agrākajiem popmākslas darbiem, apvienojot reklāmas tēlus ar sirreālisma un ironijas elementiem.

ASV popmākslas kustība ieguva ievērojamu attīstību 1960. gados. Tā laika spilgtākie mākslinieki bija Endijs Vorhols (Andy Warhol), Rojs Lihtenšteins (Roy Lichtenstein) un Klāss Oldenburgs (Claes Oldenburg). Vorhola darbi, piemēram, "Kempbela zupas bundžas" (Campbell's Soup Cans, 1962) un "Merilinas Monro sērija" (Marilyn Monroe series, 1962), iemiesoja popmākslas pieeju,

reproducējot pazīstamas patēriņa preces un ikonisks personības ar mehāniskām metodēm. Popmākslas darbi rosināja jautājumus par oriģinalitāti, komercializāciju un slavenību kultūru. Lihtenšteins iedvesmojās no komiksu joslām, pārveidojot masu mediju zemo estētiku par lielizmēra gleznām ar augstās mākslas raksturu, kā tas redzams darbā *Whaam!* (1963).

Rojs Lihtenšteins, "Whaam!", (1963)

Popmākslai bija izšķiroša loma 20. gadsimta mākslas tendencēs, nojaucot atšķirības starp mākslu un ikdienas dzīvi. Tas sakrita ar postmodernisma uzplaukumu un ietekmēja to ar ironijas, parodijas, stilu un mediju sajaukšanu. Popmākslas komerciālās tehnikas, piemēram, sietspiedes, izmantošana vēl vairāk apšaubīja mākslas darbu unikalitāti, paredzot mākslas pasaules pieaugošo iesaisti tehnoloģijās un reproducēšanā.

Kamēr kritiķi diskutēja par to, vai popmāksla ir kritikas vērtā, vai tikai patērētājsabiedrības svinības, spilgtās krāsas, iespaidīgās kompozīcijas un ikoniskie tēli padarīja *popārtu* par vienu no atpazīstamākajām un ietekmīgākajām 20. gadsimta kustībām, bruģējot ceļu vēlākai laikmetīgās mākslas attīstībai, tostarp konceptuālajai mākslai, ielu mākslai un cilvēka identitātes izpētei.

Popmākslas galvenās personības

Popmāksla, kā nozīmīga 20. gadsimta mākslas kustība, veidojās pateicoties vairāku ietekmīgu mākslinieku ieguldījumam, kuri katrs piedāvāja savu unikālo interpretāciju un inovācijas. Daži no galvenajiem popmākslas pārstāvjiem:

Endijs Vorhols (1925–1987)

Vorhols, iespējams, ir ikoniskākā popmākslas personība, pazīstams ar to, ka pārvērtā patēriņa preces, slavenības un masu medijus smalkajā mākslā. "Kempbela zupas bundžas" un "Merilinas diptihs" ir vieni no viņa slavenākajiem darbiem. Vorhola sietspiedes tehnika ļāva radīt vairākas viena un tā paša attēla versijas, apšaubot mākslinieciskās oriģinalitātes ideju un mākslinieka lomu kā "radītājam." Vorhola darbi bija cieši saistīti ar Amerikas kultūras komercializāciju un slavenību pielūgsmi, apvienojot "augsto" un "zemo" kultūru vienotā mākslinieciskā dialogā.

Endijs Vorhols, "Kempbela zupas bundžas", 1962, Ņujorkas Modernās mākslas muzejs

Endijs Vorhols, "Merilinas diptihs", 1962

Endijs Vorhols paplašināja mākslas robežas, iesaistoties arī kino, fotogrāfijas un mūzikas pasaulē (īpaši darbojoties kā grupas *The Velvet Underground* menedžeris). Viņa darbnīca *The Factory* kļuva par mākslinieku, mūziķu un sabiedrības elku centru, veicinot mākslas un popkultūras saplūšanu.

Džeimss Rozenkvists (James Rosenquist, 1933–2017)

Bijušais reklāmas stendu gleznotājs Rozenkvists komerciālās gleznošanas prasmes pielietoja lielizmēra audeklos, kas bieži līdzinājās reklāmām, radot kolāžām līdzīgus darbus. Piemēram, *F-111* (1964–1965) viņš apvienoja šķietami nesaistītus attēlus no reklāmām, politikas un ikdienas dzīves, veidojot dezorientējošas un fragmentētas kompozīcijas, kas kritizēja patērniecisko Amerikas sabiedrību. Viņa spilgtās krāsas un sadrumstalotās vizualitātes atspoguļoja 1960. gadu haotisko mediju vidi.

Rojs Lihtenšteins (1923–1997)

Lihtenšteins ir vislabāk pazīstams ar savām lielizmēra gleznām, kas imitē komiksu joslu izskatu un *Benday* punktu drukas procesu, ko izmanto komerciālajā drukāšanā. Viņa darbi bieži pievēršās tādām tēmām kā romantika, karš un varonība, izmantojot stilizētu, karikatūrai līdzīgu estētiku. Gleznā *Whaam!* (1963), kas balstīta uz komiksa sižeta, spilgti izpaužas šis stils. Izmantojot tēlus no "zemās" kultūras avotiem, piemēram, komiksiem, Lihtenšteins paaugstināja populārās mākslas formas līdz "smalkās mākslas" līmenim, vienlaikus komentējot masu mediju stereotipus un pārspīlējumus.

Ričards Hamiltons (Richard Hamilton, 1922–2011)

Uzskatīts par vienu no britu popmākslas kustības pionieriem, Hamiltona darbi bieži pievēršās patērētāju kultūras valdzinājumam un spožumam. Viņa 1956. gada kolāža "Kas tieši padara šodienas mājas tik atšķirīgas, tik pievilcīgas?" ir popmākslas vēstures stūrakmens. Hamiltons apvienoja attēlus no reklāmām, žurnāliem un masu medijiem, radot satīrisku komentāru par pēckara patēriņa kultu. Hamiltons pētīja tādas tēmas kā šķiru atšķirības, tehnoloģiju un masu mediju ietekmi uz identitāti, tādēļ viņa darbi bieži bija politiski asāki nekā citu amerikāņu kolēģu veikumi.

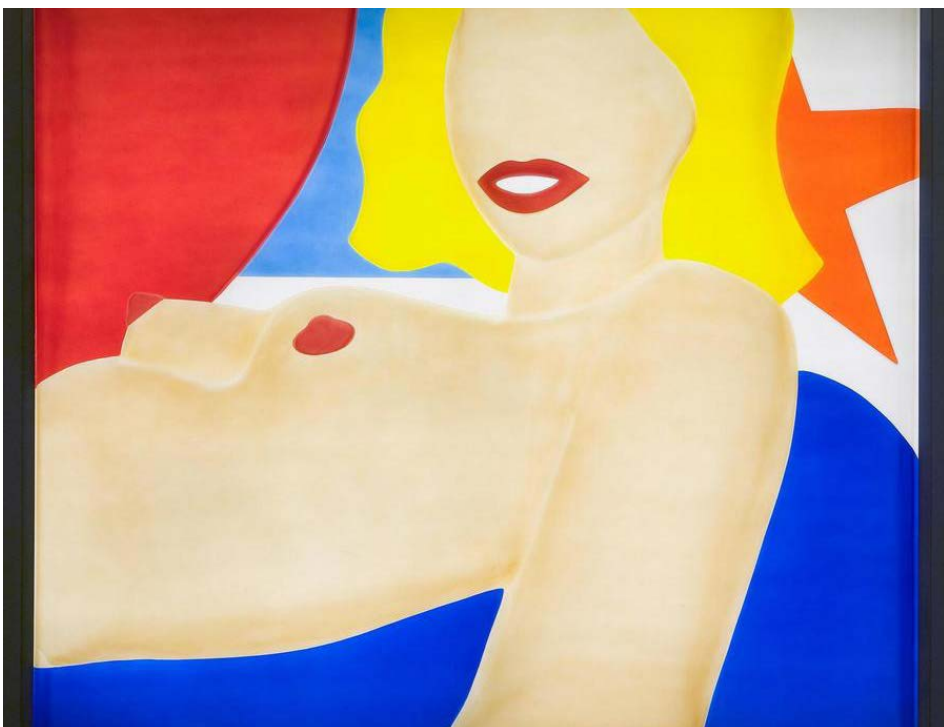
Klāss Oldenburgs, "Grīdas burgers" (*Floor Burger*), 1962

Klāss Oldenburgs (1929–2022)

Klāss Oldenburgs kļuva pazīstams ar savām lielizmēra skulptūrām, kurās attēloti ikdienas priekšmeti, piemēram, pārtika, apģērbs un sadzīvestehnika. Viņš bieži izmantoja mīkstus materiālus vai pārsteidzošas tekstūras, lai radītu rotaļīgas un sirreālas versijas par patērētāju kultūras objektiem, piemēram, "Milzu mīkstais hamburgers" (*Giant Soft Hamburger*, 1962). Oldenburga darbi, līdzīgi citiem popmāksliniekiem, nojauc robežas starp mākslu un dzīvi, liekot skatītājiem padomāt par ikdienišķajiem priekšmetiem sev apkārt. Sadarbībā ar savu sievu Košu van Brugenu (Coosje van Bruggen) viņš radīja daudzas liela mēroga skulptūras, kurās ikdienas priekšmeti tika integrēti pilsētas vidē.

Toms Veselmans (Tom Wesselmann, 1931–2004)

Veselmans vislabāk pazīstams ar savu sēriju "Lielais amerikāņu akts" (*Great American Nude*), kurā viņš apvienoja tradicionālos sievietes akta attēlojumus ar spilgtiem, abstraktiem foniem un patēriņa precēm. Viņa darbos bieži pretstatītas klasiskās tēmas, piemēram, guļošais akts un mūsdienu masveidā ražotie objekti, izaicinot skatītājus padomāt par ķermeņa un skaistuma idealizāciju Amerikas patērētāju kultūras kontekstā.

Toms Veselmans, glezna no sērijas "Lielais amerikāņu akts"

Pīters Bleiks (*Peter Blake*, dz. 1932)

Britu popmākslas nozīmīgākais pārstāvis Bleiks vislabāk pazīstams ar grupas *The Beatles* vāka dizainu mūzikas albumam *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* (1967), kas kļuva par ikonisku popkultūras tēla piemēru. Viņa darbos bieži redzamas slavenības, izdomāti tēli un atsauces uz paša bērnības pieredzi. Piemēram, darbs "Uz balkona" (*On the Balcony*, 1955–1957), apvieno kolāžas elementus ar gleznotiem attēliem, demonstrējot to, kā Bleiks savās kompozīcijās integrēja reklāmu un populāros medijus.

Jajoja Kusama (Yayoi Kusama, dz. 1929)

Lai gan Kusama galvenokārt tiek saistīta ar citām mākslas kustībām, piemēram, minimālismu un konceptuālo mākslu, viņas darbus var uzskatīt par popmākslu, pateicoties atkārtotumu, komerciālo tēlu un spilgtu krāsu izmantošanai. Mākslinieces apsēstība ar punktiņiem un rakstiem, kas redzams darbā "Bezgalības tīkli" (*Infinity Nets*, 1959), sasaucas ar popmākslas interesi par masveida ražošanu, savukārt instalācijas un skulptūras, piemēram, "Ķirbis" (*Pumpkin*, 1990), ir būtiski ietekmējušas pašu popmākslas kustību.

Jajoja Kusama, "Ķirbis", 1990, Beneses mākslas centrs Naosimā, Japāna.

Popmākslas raksturojums

- / **Populāru tēlu izmantošana:** Mākslinieki izmantoja reklāmu, komiksus un patēriņa preču tēmas, lai atspoguļotu vai kritizētu masu kultūru.
- / **Spilgtas un vienmērīgas krāsas:** Popmākslu bieži raksturo spilgtas, drosmīgas krāsas ar vienmērīgu toņu klājumu un kompozīcijas, kurās trūkst dziļuma vai sarežģītas perspektīvas, iedvesmojoties no komerciālās drukas un mediju estētikas.
- / **Masveida ražošana:** Mākslinieki izmantoja industriālas tehnikas, piemēram, sietspiedes druku, lai radītu darbiem vairākas versijas, izaicinot tradicionālās mākslas unikalitātes ideju.
- / **Ironija un parodija:** Popmākslā bieži sastopama ironija, kas izsmej gan elitāro mākslas pasauli, gan patērētāju sabiedrību, ko tā attēlo.
- / **Robežu izzušana:** Integrējot komerciālo un smalko mākslu, popmāksla izpludināja robežas starp to, kas tiek uzskatīts par "augsto" mākslu un "zemo" kultūru.

Popmākslas mantojums

Popmākslai bija ilgstoša ietekme uz mākslas pasauli, ietekmējot tādas kustības kā postmodernisms, konceptuālā māksla un *neo-pop*, kas redzama tādu mākslinieku darbos kā Džefs Kūns (*Jeff Koons*) un Takaši Murakami (*Takashi Murakami*). Popmāksla būtiski ietekmēja arī modi, dizainu un reklāmu, kā arī veidu, kā māksla mijiedarbojas ar popkultūru un medijiem. *Popart* kustība pārveidoja priekšstatus par mākslas lomu sabiedrības atspoguļošanā vai domas veidošanā, īpaši masu mediju laikmetā.

Klāss Oldenburgs (1929–2022)

Klāss Oldenburgs bija Zviedrijā dzimis amerikāņu mākslinieks, pazīstams ar savām lielizmēra skulptūrām, kurās ikdienas priekšmeti pārvērsti monumentālos, rotaļīgos un dažkārt sirreālos mākslas darbos. Viņa inovatīvā pieeja palīdzēja pārdefinēt skulptūras robežas un ievērojami ietekmēja popmākslas attīstību. Oldenburga karjerai raksturīga aizraušanās ar patēriņa precēm, masu kultūru un ikdienas dzīves priekšmetiem, kurus viņš bieži pasniedza ar ironiju un humoru.

Agrīnie gadi un izglītība

Klāss Oldenburgs piedzima Stokholmā, Zviedrijā, un 1936. gadā kopā ar ģimeni pārcēlās uz ASV. Viņš uzauga Čikāgā, mācījās Čikāgas Latīņu skolā (*Latin School of Chicago*) un vēlāk, no 1946. līdz 1950. gadam, studēja literatūru un mākslas vēsturi Jeila Universitātē (*Yale University*). Pēc tam viņš atgriezās Čikāgā, lai no 1950. līdz 1954. gadam studētu Čikāgas Mākslas institūtā (*Art Institute of Chicago*), aktīvi iesaistoties dinamiskajā pēckara mākslas vidē.

1950. gadu vidū Klāss Oldenburgs pārcēlās uz Ņujorku un kļuva par avangarda mākslas pasaules pārstāvi, darbojoties

kustībās *Happenings* un *Neo-dada*. Viņu ietekmēja tādi mākslinieki kā Roberts Raušenbergs (*Robert Rauschenberg*) un Džespers Džonss (*Jasper Johns*), kuri arī savos darbos izmantoja ikdienas priekšmetus. Oldenburga agrīnie darbi bija nelielas asamblāžas un instalācijas, bieži izmantojot atrastus objektus un grafiti līdzīgus elementus, tādējādi atspoguļojot interesi par pilsētas vidi un ielu dzīvi.

"Veikals" (*The Store*, 1961)

Viena no pirmajām nozīmīgajām Oldenburga mākslinieciskajām izpausmēm bija projekts "Veikals", kuru viņš atvēra 1961. gadā Manhetenas *Lower East Side* rajonā. Tas bija īsts veikals, kurā varēja iegādāties skulptūras, kas attēloja ikdienišķus patēriņa preces, piemēram, smalkmaizītes, apavus un apģērbu. Šīs skulptūras bija izgatavotas no ģipša un krāsotas ar emaljas krāsu, apzināti izceļot raupjumu un neprecizitāti pretstatā gludajām masveidā ražotajām precēm. Šādi Oldenburgs mainīja skatītāju priekšstatus par patēriņa precēm un to lomu sabiedrībā.

"Veikals" bija izšķirošs brīdis Oldenburga karjerā, ieviešot vairākus motīvus, kas raksturo viņa turpmākos darbus: mākslas un komercijas saplūšanu, ikdienišķu priekšmetu paaugstināšanu līdz "smalkās" mākslas līmenim un rotaļīgu, bieži vien ironisku, patērētāju kultūras kritiku.

Mīkstās skulptūras

Oldenburga vispazīstamākie darbi ir mīkstās skulptūras, kuras viņš sāka veidot 1960. gadu sākumā. Tās bija liela izmēra, mīkstas ikdienas priekšmetu versijas, piemēram, hamburgeri, saldējuma konusi un sadzīves tehnika. Par skulptūru materiāliem kalpoja vinils un audekls. Skulptūras uzsvēra masveidā ražoto patēriņa preču absurdumu, pārvēršot tās mīkstās, lokanās formās, kas pretrunā to ierastajam cietumam vai funkcionalitātei. «Milzu mīkstaie hamburgeri» un «Grīdas kūka» ir viņa ikoniskākie darbi.

Mīkstās skulptūras ne tikai rotaļājās ar mērogu un materiāliem, bet arī piešķīra pazīstamiem objektiem humoristisku, antropomorfisku kvalitāti, padarot tos gandrīz dzīvus. Šī pieeja krasi kontrastēja ar tradicionālās skulptūras precizitāti un formālismu, vienlaikus pieskaņojot Oldenburga darbus popmākslas ironiskumam un pieejamībai.

Monumentālā sabiedriskā māksla

1970. gados Oldenburgs pārgāja no mīksto skulptūru veidošanas uz monumentāliem publiskiem mākslas darbiem, bieži sadarbojoties ar savu sievu Košu van Brugenu, ar kuru viņš apprecējās 1977. gadā.

Kopā viņi radīja virkni liela mēroga skulptūru, kas tika izvietotas publiskās vietās visā pasaulē. Šie darbi bieži atveidoja ikdienas priekšmetus gigantiski palielinātā mērogā, līdzīgi viņa agrīnajiem darbiem, taču vēl grandiozākā izpildījumā.

Dažas no viņu slavenākajām skulptūrām ir:

- / **"Veļas kņāģis"** (*Clothespin*, 1976), Filadelfijā: 45 pēdu augsta tērauda skulptūra veļas kņāģa formā, kas atrodas pilsētas centrā.
- / **"Karote ar ķirsi"** (*Spoonbridge and Cherry*, 1985–1988), Mineapolisā: milzīga karote ar ķirsi tās galā, uzstādīta Mineapolisas skulptūru dārzā.

- / **"Nokritusī saldējuma vafele"** (*Dropped Cone*, 2001), Ķelnē: milzīga saldējuma vafele, kas šķietami nokritusi otrādi uz ēkas stūru.
- / **"Rakstāmmašīnas dzēšgumija, mērogs X"** (*Typewriter Eraser, Scale X*, 1999), Vašingtonā: pie Nacionālās mākslas galerijas izstādīta milzīga rakstāmmašīnas dzēšgumijas skulptūra, kas attēlo nu jau novecojušu priekšmetu.

Šīs publiskās skulptūras uzsvēra Oldenburga interesi par mērogu un pazīstamu objektu novietošanu jaunās, negaidītās vietās. Viņa monumentālie darbi bieži rotaļīgi mijiedarbojas ar apkārtējo vidi, radot viegluma un rotaļīguma sajūtu pilsētas ainavā, vienlaikus aicinot skatītājus pārdomāt ikdienas priekšmetu nozīmīgumu un to, ko bieži uzskata par pašsaprotamu.

Tēmas un mākslinieciskā pieeja

Visas savas karjeras laikā Oldenburgs pētīja mākslas, komercijas un ikdienas dzīves savstarpējās attiecības. Izvēloties savām skulptūrām izmantot parastus, bieži vien vienreizlietojamus priekšmetus, viņš atspoguļoja interesi par patērētāju kultūru un masveida ražošanu. Oldenburgu īpaši fascinēja veids, kā objekti tiek dizainēti, tirgoti un patērēti, un viņa mākslā bieži bija jūtama smalka šī procesa kritika.

Humors un ironija bija centrālie elementi Oldenburga radošajā izpausmē. Viņa pārmērīgi lielās un pārspīlētās ikdienišķo priekšmetu versijas bieži robežojās ar absurdu, liekot skatītājiem pārdomāt savus pieņēmumus par funkcionalitāti, vērtību un gaumi. Viņa darbi rotaļājās arī ar mērogu, padarot parastus priekšmetus monumentālus un tādējādi mainot to ierasto lomu sabiedrībā.

Oldenburgs savas karjeras laikā darbojās ar dažādiem materiāliem. Kamēr viņa mīkstās skulptūras tika veidotas no lokaniem tekstilveida materiāliem, viņa vēlākie darbi, īpaši liela mēroga publiskās skulptūras, bieži izgatavotas no izturīgiem materiāliem, piemēram, tērauda un alumīnija. Šī pāreja ļāva darbiem no galeriju instalācijām pārtapt par pastāvīgiem pilsētu vides elementiem visā pasaulē.

Mantojums un ietekme

Klāsa Oldenburga darbi būtiski ietekmēja laikmetīgo skulptūru un popmākslas kustību. Viņa spēja pārvērst ikdienas priekšmetus pārmērīgi lielās, sirreālās skulptūrās pavēra ceļu citiem māksliniekiem, kuri arī bija ieinteresēti pētīt mākslas un patērētāju kultūras robežas.

Oldenburga rotaļīgā un neierastā pieeja skulptūrai ietekmēja arī vēlākos māksliniekus, piemēram, Džefu Kūnsu, kurš līdzīgi apvieno mākslu ar patēriecību, kā arī Takaši Murakami, kura darbi līdzīgi pievēršas populārajai kultūrai un masveida ražošanai.

Paaugstinot ikdienišķo līdz "smalkās" mākslas līmenim, Oldenburgs izaicināja tradicionālos priekšstatus par to, kas var būt māksla un kur tā var tikt izstādīta. Viņa lielās publiskās skulptūras joprojām ir iemīļoti orientieri visā pasaulē, slavinātas par spēju ar humoru un rotaļīgumu pārveidot pilsētas telpu.

Zīmīgākie darbi

- / "Veikals" (1961)
- / "Grīdas kūka" (1962)
- / "Milzu mīkstais hamburgers" (1962)
- / "Lūpukrāsa (kāpjot augšup) uz kāpurķēdēm" (*Lipstick (Ascending) on Caterpillar Tracks*, 1969)
- / "Veļas kņāģis" (1976)
- / "Karote ar ķirsi" (1985–1988)

Oldenburga mantojums ir tradīciju izaicināšana un aicinājums skatītājiem ieraudzīt ierasto jaunā gaismā. Viņa rotaļīgās, tomēr dziļi pārdomas rosinošās skulptūras, turpina iedvesmot auditoriju un pārdefinēt publisko mākslu.

Eiropas popmāksla

Popmāksla Eiropā attīstījās paralēli Amerikas *popārta* kustībai, tomēr to spēcīgi ietekmēja unikālie kultūras, vēsturiskie un sociālie apstākļi. Eiropas mākslinieki pievērsās patēriecības, masu mediju un populārās kultūras tēmām, taču viņu darbos bieži bija jūtama kritiskāka vai politiskāka pieeja, īpaši Otrā pasaules kara seku kontekstā. Eiropas popmākslas pieeja bija daudzveidīgāka, bieži ietverot sirreālisma, kolāžas un konceptuālās mākslas elementus.

Detalizētāks ieskats Eiropas popmākslā ar uzsvāru uz galvenajiem māksliniekiem un viņu nozīmīgākajiem darbiem:

Ričards Hamiltons (Apvienotā Karaliste)

Ričards Hamiltons bieži tiek uzskatīts par britu popmākslas pamatlicēju. Viņa 1956. gada kolāža "Kas tieši padara šodienas mājas tik atšķirīgas, tik pievilcīgas?" plaši atzīta par pirmo patieso popmākslas darbu. Kolāža piepildīta ar reklāmas tēliem un patērētāju kultūras elkiem, tajā attēlots kultūrists ar *Tootsie Pop* konfekti, televizors un putekļsūcējs. Hamiltona darbi apvienoja masu kultūras, pēckara patēriecības un politiskās satīras elementus, veidojot kritisku dialogu par mūsdienu dzīvi.

Citi nozīmīgi Hamiltona darbi ietver viņa vēlākos slavenību un politisko figūru portretus, piemēram, *Swinging London 67* (1968–1969), kas attēloja Mika Džegeru (*Mick Jagger*) un mākslas tirgotāja Roberta Freizera (*Robert Fraser*) arestu. Šis darbs kritizēja mediju sacelto ažiotažu ap šo lietu, kā arī tās simbolisko attēlojumu par pilsonisko pretošanos un autoritāti.

Eduardo Paoloči (Eduardo Paolozzi, 1924–2005, Apvienotā Karaliste)

Eduardo Paoloči bija skotu tēlnieks un grafiķis, kuru uzskata par vienu no agrīnajiem popmākslas pionieriem Lielbritānijā. Viņa darbos bieži pētīta tehnoloģiju, patēriecības un masu mediju savstarpējā mijiedarbība. Paoloči 1947. gada kolāža "Es biju bagāta cilvēka rotaļlieta" (*I Was a Rich Man's Plaything*) tiek uzskatīta par vienu no pirmajiem popmākslas piemēriem, kurā viņš apvienoja kolāžas, zinātniskās fantastikas un reklāmas elementus, kritizējot pēckara patērētāju sabiedrību.

Paoloči radīja arī popmākslas piesātinātas skulptūras, izmantojot nejauši atrastus objektus un industriālus materiālus. Viņa darbi bieži reflektēja par dzīves mehanizāciju un atsvešinātību, ko radīja modernās tehnoloģijas. Piemēram, viņa bronzas skulptūra "Vulkāns" (*Vulcan*, 1999) atspoguļo cilvēka un mašīnas saplūšanu, veidojot simbolisku dialogu par tehnoloģiju un cilvēku attiecībām.

Eduardo Paoloči, "Es biju bagāta cilvēka rotaļlieta"

Eduardo Paoloci darbs "Es biju bagāta cilvēka rotaļlieta" tiek uzskatīts par pirmo popmākslas simbolu un arī pirmo darbu, kurā parādās vārds "pop". Paoloci šo kolāžu demonstrēja 1952. gadā savas nozīmīgās prezentācijas *Bunk!* sērijas ietvaros pirmajā "Neatkarīgās grupas" (*Independent Group*) sanāksmē Londonā. Šis notikums tiek uzskatīts par vienu no popmākslas kustības aizsākumiem Lielbritānijā.

Pīters Bleiks (*Peter Blake*, dz. 1932) – Apvienotā Karaliste

Pīters Bleiks ir vēl viens nozīmīgs britu popmākslas pārstāvis. Viņš pazīstams ar darbiem, kuros attēlotas populāras personas un masu kultūras elementi. Bleika slavenākais ieguldījums popmākslā ir albuma vāks grupas *The Beatles* albumam *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* (1967). Kolāžas stila vāks ietver attēlus ar slaveniem cilvēkiem no dažādām kultūras jomām, tostarp Merilinu Monro, Albertu Einšteinu un Oskaru Vaildu apvienojot augsto un zemo kultūru vienā attēlā.

Bleika gleznās bieži sastopama masu mediju, komiksu un reklāmas tēlu kombinācija. Viņa darbs «Uz balkona» (*On the Balcony*, 1955–1957) apvieno izgrieztus attēlus no masu medijiem ar gleznotām figūrām, radot kolāžas un glezniecības apvienojumu. Šajos darbos Bleiks pēta identitātes un patērniecības tēmas pēckara Lielbritānijā.

Dereks Bošjērs (*Derek Boshier*, dz. 1937) – Apvienotā Karaliste

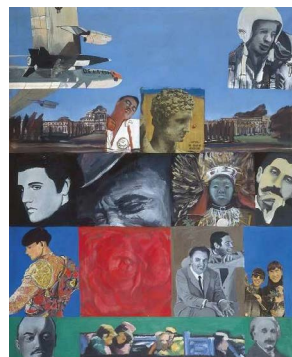
Dereks Bošjērs arī nozīmīgs britu popmākslas kustības pārstāvis, pazīstams ar savu kritisko nostāju pret amerikanizāciju un masu mediju ietekmi uz Lielbritānijas kultūru. Viņa darbos bieži attēlota Amerikas kultūras ielaušanās britu ikdienas dzīvē, kā tas redzams gleznā "Speciāli K" (*Special K*, 1961), kurā apvienoti Amerikas brokastu pārsu tēli ar britu ainavām.

Bošjēra darbiem bieži piemīt politiska asuma pieskaņa, pievēršoties tādām tēmām kā patērniecība, imperiālisms un Aukstais karš. Viņa daudzveidīgā mākslinieciskā prakse ietvēra arī filmas, fotogrāfijas un dizainu, tostarp sadarbību ar mūziķiem, piemēram, Deividu Boviju (*David Bowie*), veidojot mūzikas albumu vākus.

Polīna Botija (*Pauline Boty*, 1938–1966) – Apvienotā Karaliste

Polīna Botija bija viena no nedaudzajām ievērojamajām sievietēm, kura saistīta ar britu popmākslas kustību. Viņas darbi pievērsās sievietes seksualitātes un masu kultūras attēlojumam, bieži godinot tādas populāras ikonas kā Merilinu Monro un Elvisu Presliju, vienlaikus kritizējot sieviešu attēlošanas veidu medijos. Botijas darbi bija revolucionāri sava laika kontekstā, jo tie ienesa feministisku skatījumu vīriešu dominētajā popmākslas kustībā.

Viņas kolāža-glezna "Vīriešu pasaule II" (*It's a Man's World II*, 1965–1966) kritizē sieviešu objektivizāciju populārajā kultūrā, vienlaikus akcentējot vīriešu un politisko figūru visaptverošo ietekmi. Botijas karjera traģiski tika pārtraukta viņas priekšlaicīgās nāves dēļ 28 gadu vecumā, taču viņas ieguldījums britu popmākslas kontekstā joprojām ir nozīmīgs.

Polīna Botija, "Vīriešu pasaule II"

Gerhards Rihters (*Gerhard Richter*, dz. 1932) – Vācija

Lai gan Gerhards Rihters ciešāk tiek saistīts ar fotoreālismu un konceptuālo mākslu, viņa darbi saskaras ar popmākslu, pateicoties masu mediju tēlu izmantošanai. 1960. gados Rihters sāka veidot fotogleznas – darbus, kuros izamantotas uz avīžu un žurnālu fotogrāfijām, tās pārveidojot izplūdušā, gleznieciskā stilā. Viņa darbs "Ema (Akts uz kāpnēm)" (*Ema (Nude on a Staircase, 1966)*) atspoguļoja attiecības starp fotogrāfiju, glezniecību un masu medijiem, parādot popmākslas ietekmi saistībā ar medijiem un populāro kultūru.

Rihtera darbos bieži pētītas pretrunas starp realitāti un reprezentāciju, masveidā radītiem tēliem un personiskajām atmiņām, padarot viņu par nozīmīgu figūru Eiropas popmākslas konceptuālajās izpausmēs.

Marsjels Reiss (*Martial Raysse*, dz. 1936) – Francija

Nozīmīgs Eiropas popmākslā pārstāvis ir franču mākslinieks Marsjels Reiss. Francijā popmākslu bieži dēvē par jauno reālismu (*Nouveau Réalisme*). Reiss darbos bieži izmantoja reklāmas tēlus, plastmasas materiālus un neona gaismas, apvienojot industriālus un komerciālus produktus ar smalko mākslu. Reissa darbs, piemēram, "Ražots Japānā – Lielā Odaliske" (*Made in Japan – La Grande Odalisque, 1964*), izmantoja spilgtas krāsas un plaša patēriņa tēlus, lai parodētu tradicionālo Eiropas mākslu, sniedzot komentāru par kultūras komercializāciju.

Reisa darbos neona gaismas apvienojums ar glezniecību un izmantotie "kičīgie" patērētāju produkti atspoguļo popmākslas kritisko skatījumu uz materiālismu un masu kultūru. Tajā pašā laikā viņa darbos jūtama nostalgija pēc klasiskajām Eiropas mākslas tēmām.

Marsjals Reiss, "Ražots Japānā – Lielā Odaliske"

Zigmārs Polke (Sigmar Polke, 1941–2010) – Vācija

Zigmārs Polke, līdzās Gerhardam Rihteram bija viena no nozīmīgākajām figūrām vācu popmākslā. Polke bija līdzautors mākslas kustībai, kas pazīstama kā kapitālistiskais reālisms (*Capitalist Realism*). Tā bija vācu atbilde uz popmākslu un sociālistisko reālismu. Viņa darbi kritizēja patēriecības kultūras attīstību pēckara Rietumvācijā un tās tieksmi atdarināt amerikāņu stila kapitālismu.

Polkes darbos bieži izmantota parodija un ironija, apvienojot tēlus no reklāmām un komiksu joslām ar vēstures motīviem, folkloras un zinātnes. Piemēram, glezna "Trusiši" (*Bunnies*, 1966) attēlo *Playboy* stilā iecerētas meiteņu figūras mehāniskā, bezpersoniskā stilā, kritizējot sieviešu komercializāciju masu medijos.

Zigmārs Polke, "Trusiši"

Dženna Hovorta (Jann Haworth, dz. 1942) – Lielbritānija/ASV

Lai gan Dženna Hovorta dzimusi ASV, viņa kļuva par nozīmīgu britu popmākslas pārstāvi. Līdzīgi Klāsam Oldenburgam, Hovorta ir pazīstama ar savām mīkstajām skulptūrām – auduma versijām, kas attēlo ikdienas priekšmetus un kultūras ikonas. Viņas mīkstās skulptūras, piemēram, "Kovbojs" (*Cowboy*, 1964), izaicināja popmākslas kustības dzimuma dinamiku, attēlojot gan vīriešu, gan sieviešu figūras.

Hovorta bija arī būtiska līdzautore Pītera Bleika veidotajam dziesmu albuma *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* vākam, piešķirot tam vizuālo spēku, iekļaujot daudzus trīsdimensiju elementus.

Nikija de Senfāla (Niki de Saint Phalle, 1930–2002) – Francija

Lai gan Nikija de Senfāla bieži tiek saistīta ar *Nouveau Réalisme* kustību. Viņas spilgti krāsotās, monumentālās skulptūras, pateicoties populāru tēlu izmantošanai un rotaļīgām formām, raksturīgas tieši popmākslai. "Nanas" sērija – kuplas sieviešu figūras – rotaļīgi ignorēja tradicionālos sieviešu attēlojumus un komentēja sievietes identitāti masu kultūrā.

Nikijas de Senfālas darbs "Ona" (*Hon*, 1966), milzīga guļošas sievietes skulptūra, kas tika radīta izstādei Stokholmā, ļāva skatītājiem ieiet figūras iekšpusē, piedzīvojot interaktīvu sievietes ķermeņa reprezentāciju. Šis darbs atspoguļo popmākslas interesi par mērogu un publisku mijiedarbību, apvienojot rotaļīgu estētiku ar nopietniem komentāriem par dzimumu lomām.

Nikija de Senfāla, "Ona"

Eiropas popmākslas raksturojums

- / **Kritiska attieksme pret patērniecību:** Kamēr Amerikas popmāksla bieži slavēja vai neitrāli atspoguļoja patērētāju kultūru, Eiropas popmākslinieki kritizēja patērniecības pieaugumu un tās ietekmi uz identitāti un sabiedrību.
- / **Politiskā pieskaņa:** Daudzi Eiropas popmākslinieki, īpaši Vācijā un Lielbritānijā, savos darbos iekļāva politisku un sociālu komentāru, atspoguļojot pēckara rekonstrukciju, Auksto karu un amerikāņu kultūras dominanci.
- / **Kolāža un apropiācija:** Kolāža bija būtiska Eiropas popmākslas daļa. Daudzi mākslinieki izmantoja reklāmas tēlus, fotogrāfijas un mediju materiālus, lai kritiski atspoguļotu modernās sabiedrības realitāti.
- / **Stilu saplūšana:** Eiropas popmāksla bija elastīgāka un bieži pārklājās ar citām kustībām, piemēram, *Nouveau Réalisme*, dadaismu un konceptuālo mākslu.

Secinājums

Popmāksla Eiropā bija daudzveidīga un dzīvīga kustība, kas vienlaikus atspoguļoja un kritizēja pēckara pasauli, masu medijus, patērniecību un populāro kultūru. Lai gan to dziļi ietekmēja Amerikas popmāksla, Eiropas mākslinieki bieži pievērsās šīm pašām tēmām ar kritiskāku vai politiskāku skatījumu, izmantojot kustību, lai reflektētu par saviem konkrētajiem nacionālajiem kontekstiem un vēsturi.

Čehijas popmāksla

Čehijas popmāksla radās 1960. gados, politiski saspringtā periodā, kad Čehoslovākija atradās komunistiskās varas kontrolē. Atšķirībā no Amerikas un Lielbritānijas popmākslas, Čehijas popmākslu ietekmēja konkrētie sociāli politiskie apstākļi, kur māksliniekiem bija jāizpaužas stingro sociālistiskā reālisma prasību un valsts cenzūras robežās. Neskatoties uz šiem izaicinājumiem, Čehijas mākslinieki atrada radošus veidus, kā runāt popmākslas valodā, bieži izmantojot ironiju un satīru, lai komentētu patērniecības, masu kultūras un politiskās pretrunas Austrumu blokā.

Vēsturiskais konteksts

Pēckara Čehoslovākijā komunistiskais režīms noteica sociālistisko reālismu kā galveno mākslas virzienu, kas cildināja darbu, sociālismu un strādnieku šķiru. Popmāksla ar savu uzmanību uz masu medijiem, patērniecību un populāro kultūru bija krasā pretrunā ar šo oficiālo ideoloģiju. Tomēr čehu mākslinieki, pateicoties slepenām kultūras kustībām, izstādēm un ierobežotai piekļuvei Rietumu žurnāliem un grāmatām, spēja iegūt informāciju par Rietumu popmākslas attīstību. Slepenība ļāva viņiem adaptēt popmākslas tēmas, piešķirot tām unikālu skatījumu, kas atspoguļoja dzīvi sociālistiskajā valstī un apvienoja kritisku komentāru ar radošu inovāciju.

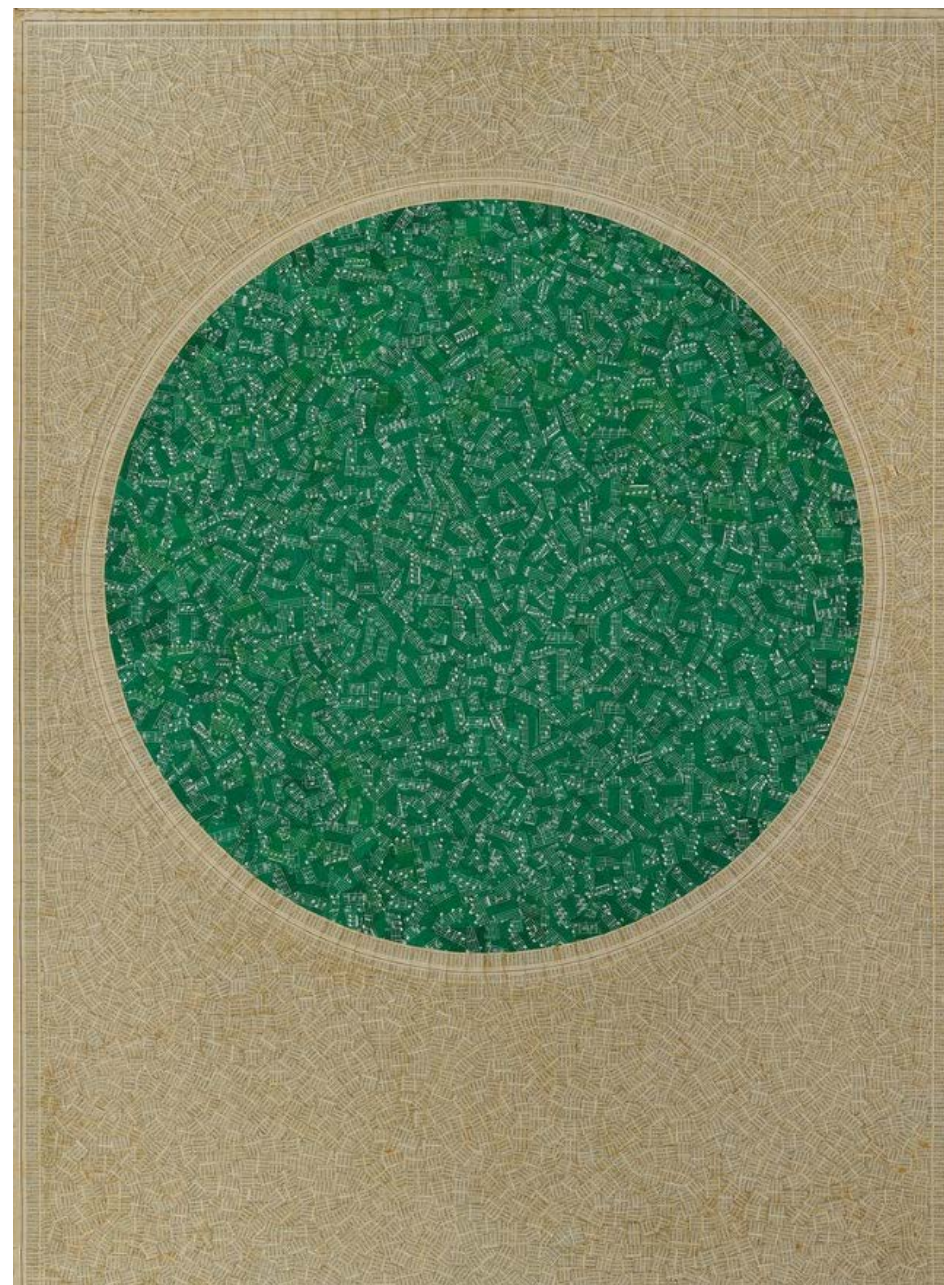
Galvenie mākslinieki un darbi

Jirži Kolārs (Jiří Kolář, 1914–2002)

Jirži Kolārs bija viens no ietekmīgākajiem Čehijas māksliniekiem, kurš palīdzēja ieviest kolāžas un popmākslas konceptus Čehoslovākijā. Lai gan viņš galvenokārt ir pazīstams ar savām kolāžām, Kolāra darbi bieži pievēršās tēmām, kas saistītas ar masu medijiem, politiku un cilvēka eksistenci.

/ **"Rotējošās durvis"** (*Revolving Doors*, 1965): Jirži Kolāra kolāžu sērija apvienoja avīžu izgriezumus, reklāmas un citus populārās kultūras fragmentus ar politiskās propagandas attēliem. Viņa darbi bieži kritizēja gan kapitālistisko patēriecību, gan sociālistisko propagandas mašīnu, apvienojot Austrumu un Rietumu tēlus, lai atspoguļotu tālaika dzīves absurdu.

Kolāra kolāžām raksturīga eksperimentāla pieeja, kas paredzēja vēlākas konceptuālās mākslas kustības. Viens no viņa atpazīstamākajiem paņēmieniem bija "čazmažas" (Chiasmáž) tehnika, kurā viņš izgriezta un pārkārtoja vārdus un attēlus. Viņa darbi kļuva par netiešu protesta formu pret režīmu, sniedzot smalku kritiku gan Rietumu patēriecības spiedienam, gan Austrumu autoritārisma ietekmei.

Jirži Kolārs, "Mūzikas aplis – čazmaža"

Jirži Načeradskis (Jiří Načeradský, 1939–2014)

Jirži Načeradskis bija vēl viens ievērojams čehu mākslinieks, kurš apvienoja popmākslu ar sirreālismu un figurālo mākslu. Viņa gleznās bieži attēlotas stilizētas cilvēku figūras, kurās savijas erotikas, humora un sociālā komentāra elementi. Načeradska darbi pievēršas mūsdienu dzīves tēmām, pētot spriedzi starp individuālo identitāti un sabiedrības konformismu.

/ **"Pāri"** (*Couples*, 1964) ir viena no Jiří Načeradska slavenākajām sērijām. "Pāri" attēlo vienkāršotas, gandrīz abstraktas cilvēku figūras erotiskās un dinamiskās pozās. Šie darbi izaicināja sociālistiskā reālisma normas, ieviešot seksualitāti un rotaļīgumu – īpašības, kas bieži vien nebija sastopamas oficiāli apstiprinātajā mākslā.

Načeradska mākslā pētīta arī masu mediju ietekme un Amerikas popkultūra, tomēr viņš šīs tēmas bieži aplūkoja ar ironiju, atspoguļojot disonansi starp Rietumu patērētāju kultūru un dzīvi sociālisma apstākļos.

Jirži Načeradskis, "67", 1967.

Karels Neprāšs (Karel Nepraš, 1932–2002)

Karels Neprāšs bija čehu tēlnieks un viens no čehu avangarda grupas *Šmidrové* dibinātājiem. Viņa darbi izcēlās ar melno humoru, sirreālismu un spēcīgu kritiku pret politisko un sociālo iekārtu.

Karels Neprāšs, "Lielā saruna" (*Big Dialogue*), 1966

Skulptūra **"Sarkanās armijas karavīri"** (*Red Army Soldiers*, 1965) attēlo izkropļotas, groteskas karavīru figūras, kas veidotas no industriāliem materiāliem, piemēram, caurulēm un stieplēm. Neprāša izmantotie atrastie objekti un mehāniskās detaļas piešķir darbam brutālu, industriālu raksturu, komentējot gan militārisma, gan autoritāras kontroles dehumanizējošo ietekmi.

Mākslas darbos Neprāšs bieži kritizēja politisko sistēmu absurdu izmantojot popmākslas vizuālo valodu – spilgtas krāsas un atpazīstamas formas – taču viņš to pārinterpretēja, lai atspoguļotu dzīves realitāti sociālisma apstākļos, kur indivīda identitāte tika pakļauta valstij.

Šmidras grupa (Šmidrové)

Šmidras grupa darbojās 1950. un 1960. gados. Prāgas avangarda mākslinieku un rakstnieku kolektīvs spēlēja nozīmīgu lomu Čehijas popmākslas attīstībā. Lai gan paši nebija popmākslinieki, viņu izmantotais absurda humors, ironija un satīra bija cieši saistīti ar popmākslas idejām.

Ar grupu bija saistīti mākslinieki, piemēram, Jans Koblasa (*Jan Koblasa*), Bedržihs Dlouhijs (*Bedřich Dlouhý*) un Otakars Slavīks (*Otakar Slavík*). Viņu darbi atspoguļoja populārās kultūras, masu mediju un spriedzi starp personisko brīvību un sabiedrības ierobežojumiem tēmas. Piemēram, Bedržihs Dlouhijs portretos apvienoja tradicionālās portretu glezniecības elementus ar abstraktiem un sirreāliem kropļojumiem, komentējot identitātes trauslumu konformistiskā sabiedrībā.

Šmidras pūtēju orķestris (The Šmidra Brass Band)

Jirži Balcars (Jiří Balcar, 1929–1968)

Jirži Balcars bija gleznotājs un grafikas dizainers, kura darbos bieži tika aplūkoti masu mediji, reklāma un tipogrāfija. Viņa grafikas un gleznas apvienoja Rietumu reklāmas vizuālo valodu ar patērniecības kritiku, pētot tās ietekmi uz indivīda identitāti.

"Coca-Cola" (1960. gadi). Līdzīgi Amerikas popmāksliniekiem, Jirži Balcars savos darbos izmantoja pazīstamu zīmolu, piemēram, *Coca-Cola*, taču Čehijas politiskajā kontekstā šādu Rietumu patēriņa preču zīmolu izmantošana bija izaicinoši un zemtekstā arī politisks akts, jo kontrastēja ar valsts centieniem kontrolēt sabiedrisko patēriņu un medijus.

Pavels Brāzda (Pavel Brázda, 1926–2017)

Pavels Brāzda bija vēl viena nozīmīga personība Čehijas popmākslā, kurš pazīstams ar pievēršanos masu kultūrai un ikdienas dzīves sirreālajiem aspektiem. Viņš radīja savu mākslas stilu, ko dēvēja par hominismu, koncentrējoties uz cilvēka figūru attēlojumu vienkāršotās, gandrīz karikatūriski stilizētās formās. Viņa māksla bieži aplūkoja atsvešinātības, apspiešanas un absurda tēmas mūsdienu dzīvē.

- / "Monstri" (*Monsters*, 1960. gadi). Šajā sērijā Pavels Brāzda attēloja groteskas, pārspīlētas figūras, kas atspoguļoja politiskās apspiešanas un birokrātijas dehumanizējošo ietekmi. Viņa darbiem piemita popmākslai raksturīga stilistika ar spilgtām krāsām un stilizētām formām, taču vienlaikus tie pauda dziļu kritiku, kas vērsta pret totalitārisma absurdumu.

Pavels Brāzda, "Process" (*Proces*), septiņdesmito gadu otrā puse

Tēmas Čehijas popmākslā

Čehijas popmākslu spēcīgi ietekmēja sociālisma unikālā politiskā un kultūras vide. Galvenās tēmas bija:

- / **Ironija un satīra.** Mākslinieki bieži izmantoja humoru un ironiju, lai kritizētu dzīves pretrunas sociālistiskā sabiedrībā, kur patērētāju kultūra vienlaikus pastāvēja un tika apspiesta.
- / **Masu mediji un propaganda.** Čehijas mākslinieki strādāja masu mediju valodā – gan Rietumu reklāmām un popkultūru, gan valsts propagandas materiāliem, piedāvājot divējādu skatījumu uz šo fenomenu.
- / **Kritika par autoritāti.** Daudzi mākslinieki izmantoja popmākslas tehnikas, lai komentētu autoritārismu, militarismu un valsts kontroles dehumanizējošo ietekmi.
- / **Rietumu ietekme.** Čehijas popmāksla bieži atspoguļoja interesi par Rietumu patērētāju kultūru, masu medijiem un populāro kultūru, vienlaikus kritiski vērtējot šīs parādības no sociālisma skatpunkta.

Secinājums

Čehijas popmāksla piedāvā unikālu skatījumu uz šo kustību, ko veidoja politiskā spriedze un kultūras izolācija dzīvē komunistiskā režīmā. Čehijas mākslinieki pielāgoja Rietumu popmākslas stratēģijas – apropriāciju, satīru un masu mediju tēlus, lai atspoguļotu dzīves pretrunas sociālistiskajā valstī, radot darbus, kas bija vienlaikus rotaļīgi un dziļi kritiski. Mūsdienās Čehijas popmāksla tiek atzīta par inovatīvu populārās kultūras apvienojumu ar subversīvu kritiku, kas vērsta pret gan kapitālisma, gan sociālisma ideoloģijām.

Popmākslas dizains

Popmākslas dizains attīstījās līdztekus vizuālās mākslas kustībai 1950. un 1960. gados, būtiski ietekmējot interjera dizainu, grafikas dizainu, modi, produktu dizainu un arhitektūru. Tāpat kā popmāksla glezniecībā un tēlniecībā, arī popmākslas dizains pieņēma populāro kultūru, masveida ražošanu un spilgtas, drosmīgas krāsas, pārvēršot ikdienas priekšmetus mākslinieciskas izteiksmes simbolos. Dizainā bieži tika apvienoti kiča, ironijas un humora elementi, izpludinot robežas starp "augsto" un "zemo" mākslu.

Popmākslas interjera dizains

Popmākslas interjera dizainu raksturo spilgtu, kontrastējošu krāsu izmantojums, rotaļīgi raksti, ikdienas priekšmetu un tēlu iekļaušana mēbeļu, tekstilizstrādājumu un dekoru dizainā. Popmākslas ēras dizaineri smēlās iedvesmu no reklāmas, komiksiem un rūpnieciskā dizaina, radot interjerus, kas bija enerģiski, jautri un vizuāli saistoši.

Verners Pantons (Verner Panton), "Pantona krēsls" (*Panton Chair*, 1967)

Galvenās iezīmes

- / **Spilgtas krāsas:** Popmākslas interjeros bieži izmantotas spilgtas un uzmanību piesaistošas krāsas, piemēram, sarkana, dzeltena, zila un zaļa. Šīs krāsas bieži tika lietotas lielās, vienmērīgās virsmās, radot telpās dzīvīgu un modernu noskaņu.
- / **Grafiski raksti:** Rotaļīgi grafiski raksti, piemēram, punktiņi, svītras un rutiņas, bija izplatīti, piešķirot telpai rotaļīgu un grafisku kvalitāti.
- / **Popkultūras atsauces:** Interjeros bieži tika iekļauti tēli no filmām, komiksiem vai reklāmām. Piemēram, Endija Vorhola "Kempbela zupas bundžas" vai Roja Lihtenšteina komiksu iedvesmotie tēli varēja parādīties kā plakāti vai motīvi uz spilveniem, tapetēm vai mēbelēm.
- / **Industriāli materiāli:** Mēbeļu radīšanai tika izmantoti plastmasa, akrils un citi sintētiskie materiāli, veidojot pieejamu, masveidā ražotu dizainu, kas atspoguļoja dizaina demokratizāciju.

Slaveni piemēri

- / **Verners Pantons** (1926–1998). Verners Pantons bija dāņu dizainers, pazīstams ar saviem futuristiskajiem popmākslas iedvesmotajiem interjeriem un mēbelēm. Viņa "Pantona krēsls" ir ikonisks popmākslas dizaina piemērs, kas izgatavots no viena veidota plastmasas gabala ar plūstošām, organiskām līnijām un košām krāsām. Viņa interjera instalācijas, piemēram, *Visiona 2* (1970), apvienoja drosmīgas krāsu paletes izliektām, modulārām mēbelēm, radot ieskaujošu popmākslas vidi.

- / **Ēro Ārnio** (Eero Aarnio, dz. 1932). Somu dizainers, kurš slavens ar saviem rotaļīgajiem un inovatīvajiem dizainiem, piemēram, "Bumbas krēsls" (*Ball Chair*, 1963) un "Burbuļa krēsls" (*Bubble Chair*, 1968). Krēsli izceļas ar drosmīgām, sfēriskām formām, kā arī ar plastmasas un akrila izmantošanu – materiāliem, kas 1960. gados bija revolucionāri. Ārnio darbi atspoguļo popmākslas uzmanību formai, krāsai un mūsdienīgiem materiāliem, pārveidojot mēbeles par izteiksmīgiem mākslas objektiem.

Eero Ārnio, "Burbuļa krēsls"

Popmākslas grafikas dizains

Popmāksla būtiski ietekmēja grafikas dizainu, pārveidojot reklāmas, plakātu, albumu vāku un iepakojuma estētiku. Dizaineri pieņēma popmākslai raksturīgās spilgtās, vienmērīgās krāsas un tēlus, bieži aizgūstot iedvesmu no masu medijiem un populārās kultūras.

Galvenās iezīmes

- / **Komiksu stila izmantošana:** Dizaineri aizguva komiksu valodu, izmantojot runas burbuļus, biezas melnas kontūras un *Ben-Day* punktu rakstus (kā Roja Lihtenšteina darbos), lai radītu iespaidīgus un karikatūrai līdzīgus dizainus.
- / **Atkārtošana un masveida ražošana:** Atspoguļojot Endija Vorhola darbus, bieža tēlu atkārtošana – piemēram, seju, logotipu vai produktu – kļuva par raksturīgu grafikas dizaina iezīmi, akcentējot masveida ražošanas konceptu.
- / **Tipogrāfija:** Popmākslas dizaineri bieži izmantoja drosmīgus, *sans-serif* fontus un rotaļīgas burtveidolus, dažkārt imitējot ar roku rakstītus tekstus, lai atspoguļotu popmākslas neformālo un pieejamo toni.

Pīters Bleiks, grupas *The Beatles* mūzikas albuma *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* vāks

Slaveni piemēri

- / • **Miltons Gleizers** (*Milton Glaser*). Amerikāņu grafikas dizainers, kura *I ♥ NY* logo (1977) kļuva par ikoniskiem popmākslas ietekmētiem dizaina piemēriem. Vienkāršā, drosmīgā tipogrāfija un sirds simbola izmantošana atspoguļo popmākslas pieejamību un tās fokusēšanos uz ikdienas tēliem.
- / • **Pītera Bleika mūzikas albumu vāki**. Bleika albuma vāks *The Beatles* albumam *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* (1967) ir klasisks popmākslas dizaina piemērs mūzikas pasaulē. Kolāžas stila vāks ietver slavenību, politiķu un izdomātu tēlu attēlus, apvienojot "augsto" un "zemo" kultūru rotaļīgā, vizuāli piesātinātā dizainā.

Popmākslas modes dizains

Popmākslas drosmīgā estētika un aizraušanās ar masu kultūru ievērojami ietekmēja modes dizainu 1960. gados un vēlāk. Dizaineri izmantoja spilgtus rakstus, dzīvotspējīgas krāsas un neparastus materiālus, radot rotaļīgas, paziņojumu veidojošas modes detaļas, kas atspoguļoja popmākslas kustības garu un tās laikmetīgās tendences.

Īvs Sen Lorāns (*Yves Saint Laurent*) bija pirmais modes dizainers, kurš atzina popmākslas stila potenciālu, un 1966. gadā radīja rudens/ziemas modes kolekciju ar nosaukumu "Pop Art". Viņa džersija (vilnas) kleitas dizainos bija iekļauti popmākslinieka Toma Veselmaņa mākslas darbi. Viena no šīm kleitām pat rotāja žurnāla *The Life* vāku 1966. gada 2. septembra izdevumā. Ar šo kolekciju Īvs Sen Lorāns reaģēja arī uz spilgtu ielu modi, kuru pieņēma jaunieši un kas bija īpaši raksturīga Londonai.

Īvs Sen Lorāns, rudens/ziemas modes kolekcija ar nosaukumu "Pop Art", 1966.
<https://fashionawarenessysl.wordpress.com/themes-1/popart/>

Galvenās iezīmes

Spilgtas krāsas un grafikas druka

- / "Pop Art: A Colourful History" (Popmāksla: Krāsainā vēsture) – Alasters Sūks (Alastair Sooke, 2013)
- / "Collected Words" (Savāktie vārdi) – Ričards Hamiltons (Richard Hamilton, 1982)
- / "The Philosophy of Andy Warhol" (Endija Vorhola filozofija) – Endijs Vorhols (Andy Warhol, 1975)
- / "Pop Art Design" (Popmākslas dizains) – Mateo Krīss un Klauss Klemps (Mateo Kries un Klaus Klemp, 2017)
- / "Leave Any Information at the Signal" (Atstājiet jebkādu informāciju pēc signāla) – Eds Rušē (Ed Ruscha, 2002)
- / "Pop Art: Prints and Multiples from MoMA" (MoMA, Popmāksla: Drukas un daudzskārtējās izdrukas) – Vendi Vaitmane (Wendy Weitman, 2003)
- / "Pop Art: The Object Transformed" (Popmāksla: Objekts transformēts) – Džons Vilmerdings (John Wilmerding, 1999)
- / "Gerhard Richter: The Daily Practice of Painting" (Gerhards Rihters: Ikdienas gleznošanas prakse) – 1995
- / "The Independent Group: Modernism and Mass Culture in Britain, 1945–59" (Neatkarīgā grupa: Modernisms un masu kultūra Lielbritānijā, 1945–59) – Anna Maseja (Anne Massey, 1995)

Bibliogrāfiskais saraksts

- / Foster, H., Francis, M., & Hooper, A. (2010). *Pop art: A detailed overview of Pop Art, focusing on both American and European influences.*
- / Hamilton, R. (1982). *Collected words.*
- / Kries, M., & Klemp, K. (Eds.). (2017). *Pop art design.*
- / Massey, A. (1995). *The Independent Group: Modernism and mass culture in Britain, 1945–59.*
- / Ruscha, E. (2002). *Leave any information at the signal.*
- / Sooke, A. (2013). *Pop art: A colourful history.*
- / Warhol, A. (1975). *The philosophy of Andy Warhol.*
- / Weitman, W. (2003). *Pop art: Prints and multiples from MoMA.*
- / Wilmerding, J. (1999). *Pop art: The object transformed.*

Latvijas popmāksla

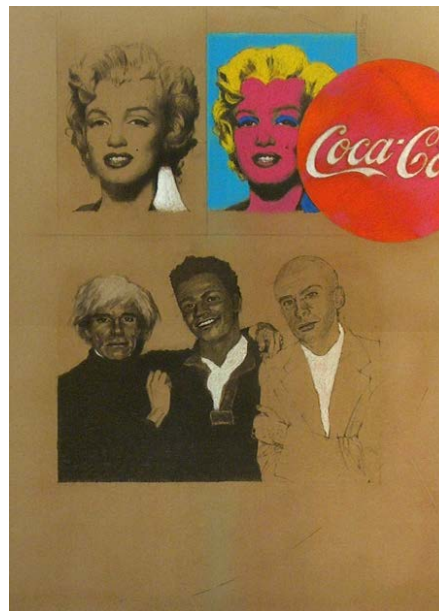
Latvijā popmāksla neattīstījās tāpat kā Rietumos, kur tā kļuva par plaši pieņemtu un atzītu mākslas formu. Latvijā, tāpat kā citās krievijas okupētajās valstīs, mākslinieki bieži izmantoja popmākslas stilu lai izteiktu kritiku pret režīmu, neapzinoties pilnībā to, kā tas tiek interpretēts. Tas ļāva izmantot vizuālus simbolus un popkultūras tēlus, lai norādītu uz sabiedrības problēmām, vienlaikus slēpjot patieso vēstījumu aiz rotaļīgām un neuzbāzīgām formām.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas 1990. gadu sākumā, popmāksla kļuva pieejamāka un atzīta kā mākslas forma. Mākslinieki izmantoja mūsdienu tehnoloģijas un globālo kultūru, lai izpētītu gan vietējos, gan universālos popkultūras fenomenus.

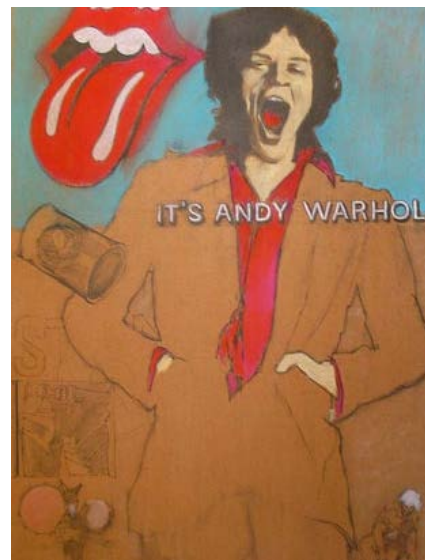
Popmākslas idejas par patērētāju kultūru un masveida ražošanu bija ļoti saistošas, ņemot vērā Latvijas sabiedrības pāreju no padomju plānveida ekonomikas uz tirgus ekonomiku pēc 1990. gadiem. Šis periods atspoguļo spēcīgu interesi par Rietumu dzīvesveidu un kultūru, tas bieži parādās arī mākslinieku darbos, pievēršot uzmanību patērētāju kultūrai un tās ietekmei uz identitāti un sabiedrību.

Henrihs Vorkals (1946–2018)

Jau kopš 1960. gadiem mākslinieka radošās idejas un darbība veidojās spēcīgu ASV popkultūras impulsu iespaidā, kurus Vorkals pastarpināti guvis no sev tuviem amerikāņu popārta māksliniekiem kā Endija Vorhola un Roberta Raušenberga. Henriham Vorkalam simpatizē ironija, kādu šie mākslinieki pauduši, interpretējot ar ASV politiskajiem un sociālajiem notikumiem saistītus sižetus.

Henrihs Vorkals, "CocaCola", 2009
<http://www.rigasgalerija.com/bilde.php?id=1840&lang=>

Henrihs Vorkals, "It's Andy Warhol VIII", 2005
<http://www.rigasgalerija.com/bilde.php?id=729&lang=>

Atis Leviņš (dz. 1946)

Ata Leviņa foto sietspiedes ir novērtētas kā savdabīgas kultūrvēsturiskas liecības un kā mākslas darbi, kuri no margināla eksperimenta ir pārliecinoši pārtapuši par savu laiku raksturojošu radošu procesa nozīmīgu sastāvdaļu

Atis Leviņš, "Vasara I", jaukta tehnika, sietspiede. 80x100 cm, 1971
<https://www.antonialv.lv/grafika/ievins-atis/vasara-i-5231/>

Atsauču saraksts

Honnef, K. (2006). *POP art. Taschen*.

Leviņš, A. (n.d.). *Grafika*. Iegūts 2025. gada 5. februārī no <https://www.antonialv.lv/grafika/ievins-atis/>

Rīgas galerija. (n.d.). *Ata Leviņa – Fotosietspiedes*. Iegūts 2025. gada 5. februārī no http://www.rigasgalerija.com/inner.php?menu=art&art_cont=41&lang=

Uzdevumi

1. uzdevums: Ikdienas priekšmets kā māksla

- / Izvēlieties popmākslas mākslinieku, piemēram, Endiju Vorholu, Klāsu Oldenburgu un analizējiet, kā viņi pārvērtā parastus priekšmetus mākslas darbos.
- / Izveidojiet savu popmākslas iedvesmotu darbu, izmantojot ikdienas priekšmetu. Varat to zīmēt, gleznot, veidot skulptūru, arī apstrādāt attēlu digitāli.
- / Uzrakstiet īsu pārdomu rakstu par to, kā jūsu mākslas darbs saistās ar masveida ražošanas un patēriecības tēmām.

2. uzdevums: Popmāksla pret abstrakto ekspresionismu

- / Izpētiet, kā popmāksla atšķīrās no abstraktā ekspresionisma tēmās, izpausmes tehnikās un kultūras ietekmē.
- / Izveidojiet divus nelielus mākslas darbus – vienu abstraktā ekspresionisma stilā (uzsverot emocijas un spontanitāti) un otru popmākslas stilā (izmantojot spilgtas krāsas un komerciālus attēlus).
- / Prezentējiet savu salīdzinājumu klasei, izskaidrojot abu stilu kontrastus.

3. uzdevums: Mediji un masveida ražošana

- / Izpētiet, kā Endijs Vorhols savos darbos, piemēram, "Kempbela zupas bundžas", izmantoja sietspiedes tehniku un attēlu atkārtotānu.
- / Izveidojiet savu attēlu atkārtotumu, izmantojot tradicionālos vai digitālos rīkus. Tas var būt pašportrets, slavens produkts vai kultūras ikona.
- / Apspriediet, kā atkārtošana maina attēla nozīmi un tā ietekmi uz patērētāju kultūru.

4. uzdevums: Komiksu grāmatu estētika

- / Analizējiet, kā Rojs Lihtenšteins savos darbos izmantoja komiksu elementus (runas burbuļus, *Ben-Day* punktus, dramatiskas tēmas).
- / Izveidojiet komiksu joslu vai vienas ainas mākslas darbu Lihtenšteina stilā, izmantojot izteismīgu, grafisku pieeju.
- / Pārdomājiet, vai jūsu darbs ir populāro mediju parodija, cieņas apliecinājums vai kritika.

5. uzdevums: Popmāksla un politika

- / Izpētiet, kā tādi mākslinieki kā Džeimss Rozenkvists vai Ričards Hamiltons savos darbos iekļāva politisko un sociālo kritiku.
- / Izvēlieties aktuālu politisku vai sociālu problēmu un izveidojiet popmākslas iedvesmotu mākslas darbu, kas to atspoguļo.
- / Prezentējiet savu darbu ar īsu skaidrojumu par to, kā popmāksla var būt gan rotaļīga, gan kritiska.

6. uzdevums: Popmāksla un dizains

- / Izpētiet, kā popmāksla ietekmēja modi, grafikas dizainu un interjera dizainu.
- / Izveidojiet popmākslas iedvesmotu produktu (piemēram, apģērbu, mēbeli, mūzikas albuma vāku).
- / Prezентējiet savu dizainu kā noskaņu paleti (*mood board*) vai digitālu kolāžu, izskaidrojot, kā tas atspoguļo popmākslas principus.

7. uzdevums: Popmāksla pasaulē

- / Salīdziniet Amerikas popmākslu ar Eiropas un Čehijas popmākslu, pievēršot uzmanību tādiem māksliniekiem kā Ričards, Zigmārs Polke, un Jirži Kolārs.
- / Uzrakstiet īsu eseju vai izveidojiet vizuālu salīdzinājumu, kas parāda, kā dažādi kultūras konteksti ietekmēja popmākslas interpretāciju.
- / Apspriediet, vai popmāksla bija patērētāju kultūras svinēšana vai kritika.

